

A „TELJESKÉPZET” ÉS A SZÖVEGKONSTRUKCIÓ

BÉKÉSI IMRE

1. Nincs tisztább viszony a mellérendelésnél, míg két elemi tag között kapcsol; mihielyt azonban egy harmadik taggal belép a második mellérendelő kapcsolat, megzavarodik a kép. Ebben a helyzetben — ha nem nyilvánvaló halmazásról van szó — a két mellérendelő kapcsolat egymás közti viszonya inkább hierarchiát sugall, mint egyenrangúságot; az így keletkező nyelvi-nyelvhasználati alakulatot — KLEMM ANTAL szavaival — inkább az „egyetlen teljesképzet kereté”-be sűrűsödő „apperceptio” jellemzi, mint a „mondatról mondatra” haladó „associatio”. Mielőtt tehát megvizsgálánánk a „teljesképzet” Klemm Antal-i ismérveit, ajánlatos átgondolnunk a tagok (és a kapcsolások) mennyiségéből következő elvi lehetőségeket.

Aligha véletlen, hogy a nyelvtenok elkülönítik a többszörösen összetett mondatot az összetett-től. Az a határ ugyanis, ami a kéttagúak (Főmondat-Főmondat), illetőleg a háromtagú hasonló tagmondat-összetételek között van (F-F-F), nem egyszerűen mennyiségi: a mennyiséggel járó szerkezeti különbségek minőségileg különítik el egymástól a két szerkezettípust.

A tagok (és a kapcsolások) mennyiségével adott permutációs különbség legfeltűnőbben az alakulat beépülési (külső kapcsolódási) lehetőségeinek különbözőségében mutatkozik meg. Előzményébe és folytatásába a kéttagú alakulat (példánkban legyen [2—3] mindössze két sorrendi változattal épülhet be:

1—[2—3]—4

1—[3—2]—4. (Sorrendi változatait — ha a két tag viszonya alárendelő — a kéttagú alakulat gazdagíthatja közbeékelődéssel: (F—[F/m\F]—F) vagy mondatátszövődéssel (F—[m\F/m]—F), de ezekkel a lehetőségekkel a háromtagú is rendelkezik.)¹

A háromtagú alakulat (példánkban legyen [2—3—4]) elvileg hat sorrendi változattal épülhet be környezetébe:

1—[2—3—4]—5

1—[2—4—3]—5

1—[3—2—4]—5

1—[3—4—2]—5

1—[4—2—3]—5

1—[4—3—2]—5.

¹ Jelmagyarázat:

F: főmondat; m: mellékmondat; —: általában mellérendelés; +: magyarázó utótagú; →: következtető utótagú; *: szembeállító, megszorító ellentét; ≠: kizáró ellentét; \: általában fölrendelés; /: általában alárendelés; mg: megengedő alárendelés; h: határozói alárendelés; a: alanyi alárendelés (), [], { }: tömbhatárok

Az összetett és a többszörösen összetett mondat minőségi különbségét a permutációs különbség hozza magával. A három taggal járó gazdagabb sorrendváltozat ugyanis nemcsak a beépülés lehetőségeit gazdagítja, hanem az alakulat belső megformálását is. DEME LÁSZLÓ tárta fel először, hogy — ha nem halmozásról van szó — két-két tag általában tömbösödik: a harmadiktól elkülönülő, szorosabb, komprimáltabb egységet alkot: [(2—3)—(4)], [(2)—(3—4)].

A háromtagú alakulattal kezdőd(het)ő tömbösödés olyan szerkezeti sajátosság, amely nem marad meg külső, tartalomtól független tulajdonságnak, hanem hatással van a tagok közti kapcsolások helyzetére — s ezen keresztül — szerepére is. A tömbön belüli kapcsolás (=alkapcsolás) — helyzetéből következően — kevésbé fontos, mint a tömbök közti kapcsolás (=főkapcsolás), s ez a helyzeti különbségből fakadó fontossági különbség hierarchiát sugall akkor is, ha saját tagolási szintjén mindkét kapcsolás egyébként mellérendelő. A fontossági különbség nem fölé/alárendeltség, nem is egész/részviszony; ez a különbség elsősorban a szerkezetegész szempontjából mutakozó nélkülözhetetlenségben vagy elhagyhatóságban jelenik meg. A szerkezetegész közvetlen széttagolódásával járó két tömb tartóelemei (alábbi példánkban a *nem—hanem*-viszony) nem hagyhatók el, a tárgy tagadását megokoló második mondat azonban igen:

„Nem azt a füstöt irigyelte Káin.
A füst csak füst. Szalagzik. Mit sem ér.
Hanem a türelmes szemű fehér
bárányokat Ábel sós domblankáin ...”

(Rab Zsuzsa: A füst)

Az olvasóban keletkező (reprodukáló) gondolatmenet az információegész tömbön belüli részletét „lejjebb” észleli: az információ tömbök közötti és tömbökön belüli viszonyaiban fontossági hierarchiát talál. Ez a hierarchia szintaktikai eszközökkel is kifejeződhetnék, a formailag is alárendelt megokolástól azonban nem lenne „bonyolultabb a gondolatviszony”: a megokolás így is, úgy is csak a kapcsolás a kizáró ellentét előtagjában:

(F ← F) ≠ (F...)
(F/oh) ≠ (F...).

Ilyen helyzetből általánosítjuk azt a feltevésünket, hogy az információegész szerkezeti széttagolódása (a tömbösödés) csak másodsoron (történetileg, illetőleg az eszközhasználat következtében) függ a kapcsolások mellé- vagy alárendelő természetétől. A tömbösödést — ha nem halmozásról van szó — mindenekelőtt a tagok mennyisége indukálja; a háromtagúság az a minimális nagyságrend, amely a benne szereplő két kapcsolás egymás közti viszonyával „bonyolult gondolatviszonyok” létrejöttének kínál fel „keret”-et.

Azt a „keret”-et, vagyis az olyan nyelvi-nyelvhasználati alakulatot, amelyet két (legalább egyikük mellérendelő) kapcsolás hierarchikus egysége alkot, szövegkonstrukciónak nevezzük.

A szövegkonstrukció elemi formája a háromtagú többszörösen összetett mondat. Ez az alakulat még mondat, mivel megjelenhetik benne a (névszói alaptagot kifejtő) szintaktikai alárendelés; mivel azonban már benne is éppen úgy érvényesül a tartalmi-fontossági hierarchia, mint a szövegkonstrukció komplexebb eseteiben,

együttal konstrukció is, így a harmadiktól elkülönülő két-két tagmondat tömbje egyúttal modellálja a hárommondatos, hárombekezdésnyi, háromfejezetes stb. építményeket is:

$$\begin{array}{l} [(F-F)-F] \\ [F-(F-F)]. \end{array}$$

A szövegkonstrukciót elvileg fel lehet fogni két-két elemi mellérendelés komplex egységének is:

$$\begin{array}{c} (F-F) \\ | \\ [F-F], \text{ azaz } (F-[F]-F), \end{array}$$

a komplex jelleget azonban praktikusabb fenntartani a valóban összetett alakulatoknak, olyanoknak, amelyekben az előtag vagy az utótag már maga is konstrukció:

$$\begin{array}{l} \{[(F-F)-F]-[F]\} \\ \{[F]-[(F-F)-F]\}. \end{array}$$

2. Az elmondottak szemléltetéséül bemutatunk néhány olyan szövegrészletet, amelyben ugyanaz a komplex konstrukció ismerhető fel:

egy magyarázó utótagú ellentét: $(F * (F \leftarrow F))$ és egy megengedő utótagú magyarázat: $[F \leftarrow (mg \setminus F)]$ épül egybe: $\{[F] * [F \leftarrow (mg \setminus F)]\}$. (Ez úgy is értelmezhető, hogy az ellentétes főkapcsolást megokoló utótag megengedő alárendelés mentén tagolódik tovább: $[F] * [F \leftarrow F]$

$|$
 $(mg \setminus F)$; a két megközelítési irány közös lényege, hogy a megengedés épp úgy a megokoló szereppel függ össze, ahogy a megokolt tag sem független saját ellentétes szerepétől.)

2.1. „1. Az egzisztencialista azért szabad, mert a lénye nem mögötte, hanem előtte van; neki nincs mihez kötve lennie, mert hisz még most teremti, amihez hű lehetne. 2. Azonban ez nyilvánvalóan nincs így. 3. Az ember nem úgy viszonyul az ő lényéhez, mint olló a tervéhez, de azért van valami előretörő lényeg, amihez a tetteiben hűnek kell maradnia.” (Németh László: Utolsó széttekintés. A választásról. 749.)

Az az olvasó, aki — intuitive vagy tudatosan — nem ismeri a megengedő utótagú megokolást, értetlenül áll a 2. és a 3. mondat látszólagos össze nem függése előtt. Ha ugyanis a tagadó minőségű 2. mondat (*Azonban ez nyilvánvalóan nincs így.*) megkapja a kívánt megokolást a 3.-tól (*[Mert] Az ember nem úgy viszonyul az ő lényéhez, mint az olló a tervéhez ...*), akkor ezzel éppen azt erősíti meg, amit az (ti. a 2. mondat) tagad: 1. *Az egzisztencialista azért szabad, mert a lénye nem mögötte, hanem előtte van ...* 3. *[Mert] Az ember nem úgy viszonyul az ő lényéhez, mint az olló a tervéhez ...*

Ez az értelmezés tehát nem lehet jó. Elsősorban formailag hibás, hiszen ebben az esetben nemcsak értelmetlen a 2. mondat, hanem fölösleges is; de tartalmilag sem lehet jó, mert az író így az egzisztencializmus mellett érvelne, jóllehet — a folytatásból kiviláglik — éppen ellene szól.

A példa általános tanulsága az, hogy nem „mondatról mondatra”, „associative” kell haladnunk az olvasásban, hanem konstrukciós nagyságrendekben, azaz nemcsak mellérendelő folytatásra kell számítanunk, hanem az egyes konstrukciórészek fontossági vagy szintaktikai alárendeltségére is. Szemelvényünk 3. mondatának *de* előtti részlete, azaz a megszorító ellentét előtagja akkor is „lejjebb” áll, ha alárendelt helyzetét nem jelzi kötőszó: kevésbé fontos, mert nem új információt hoz, hanem az 1. mondat egy részét ismétli meg. Szerepe annyi, hogy megengedje az egzisztencializmus részigazát, elismerje az elismerendő részletet, hogy hatásosabban jöhessen az, ami fontos, ami magyarázatot ad a 2. mondat *Azonban*ára. A magyarázatot jelölhetné a *Mert*, a megengedést a *bár*, s a jelöltség által gyorsabban ismernénk fel a gondolat belső hierarchiáját; az elsődleges azonban a gondolat tipikus széttagolódása: 2. *Ez azonban nyilvánvalóan nincs így.* 3 [*Mert bár*] Az ember nem úgy viszonyul az ő lényéhez, mint olló a tervéhez, de *azért van valami előretörő lényeg, amihez a tetteiben hűnek kell maradnia.*

2.2. A gondolatépítésnek ugyanezt a formáját (ugyanazt a komplex konstrukciót) ismerhetjük fel egy másik Németh László-idézetben is. (Az író itt Tolsztoj szépprózájával Tolsztoj prófétikus elmékedéseit hasonlítja össze.)

„1. Amikor azonban ugyanez az író az ábrázolás fegyelmét letépve meztelen gondolataival áll elénk, észre kell vennünk a mámorosan olvasott könyvek s a meg-hökkenéssel fogadott igazságok közt az összefüggést. 2. *Mert* a gondolkozó is szenvedhet kisebbségi érzésektől (csak az érték csökkent értékű), felfokozott önérzetű is lehet, ítéleteitől *mégis* azt várjuk, hogy azokban elsősorban a tárgy jellege tükröződjék, s ha egy ember állításai, még hozzá a meglepő állításai mögött valami személyeset érzünk meg, akkor többé nem az igazságot keressük benne, hanem a szervezet líráját.” (Németh László: Megmentett gondolatok. Tolsztoj inasaként. 41.)

Az olvasó dolga itt annyival könnyebb, hogy az ellentét megokolását jelzi a *Mert*, s a *mégis* kötőszó is erősebben feltételezi az előtag lesüllyesztett helyzetét, mint előző példánkban a *de*. Itt sincs azonban kitéve a *bár*, jóllehet a *mégis* előtti szegmentum ugyancsak „lejjebb” áll; s ha az olvasó nincs felkészülve a fontossági hierarchiára, a *Mert*tel bevezetett mondat első részét véli magyarázatnak, s az ellentétes kötőszó utáni részt érzi tömbhatárnak:

$$\{[F] * [(F \leftarrow F) * F]]\}.$$

A séma hűen ábrázolja az értelmezés durva hibáit. A megokolásnak vélt megengedés nemcsak más tömbbe került, hanem ezáltal elveszítette azt a lehetőségét is, hogy saját tömbjén belül szintaktikailag is alárendeljük. A gondolati tagolódást helyesen az alábbi forma ábrázolja:

$$\{[F] * [F \leftarrow (F * F)]]\},$$

a megengedés szintaktikai lesüllyesztését is jelölve:

$$\{[F] * [F \leftarrow (mg \setminus F)]]\}.$$

Erre látunk példát Illés Endre alábbi esszérezsletében.

2.3. „1. Bródy Sándor *Szerető*-jét — még a háborús özönvizek előtt — betiltották, egy forradalmasodó világ nyomására mégis engedélyezték, *de A szerető*-ben *mégse* keressen senki lázítást, forradalmat, még különösebb tiszteletlenséget sem.

2. *Mert igaz ugyan, hogy a Királyidillek írója ebben a drámájában cseppet idillikusan karikíroz egy királyi családot, viszont annál bensőségesebb szeretettel mutatja be a nemes Eöz családot, melynek megrokkant feje elég komisz kiskirály lehetett a maga ezer holdján, amíg az az ezer hold el nem úszott.*” (Illés Endre: Árnyékrajzok. A húsevő. 119.)

A komplex konstrukció ismeretében itt már részletes képet adhatunk a mondat-egészek belsejéről is. Ebből kiviláglik, hogy az ellentétes főkapcsolás az első mondaton belül helyezkedik el. (A kisbetűk a mellékmondatokat, a számok ezek mélység-szintjét jelölik):

$$\{[(F-F) * F] \leftarrow [(mg_1/a_2) \backslash (j_1/h_2)]\}.$$

2.4. Az eddigi példák „bonyolult gondolatviszonyok” megfelelően bonyolult nyelvi formáinak mutatták be a szemléltetésre kiválasztott komplex konstrukcióit. Más műfajokból vett példák arról tanúskodnak, hogy maga a forma egy pillantásra is áttekinthető, ha például az újságírónak csupán a gondolati vázra van szüksége (2.4.1., 2.4.2.), a glosszaíró viszont éppen a kibővíthetőséget, a gondolati váz informatív megterhelését használja fel (2.4.3.).

2.4.1. (Egy színházi rendező aktuális rendezéséről szólva): „... *ha* érződik is P. J. elszántsága, hogy mellőzze a társalgási dráma hagyományait, nem sikerült neki. *Mert bár* kitűnő vendégművészeket szerződtetett a főszerepekre, úgy látszik, a figurák megalkotásában a kelletténél kevesebbet tudott segíteni nekik.” (Varjas E.: Élet és Irodalom, 83. I. 21.)

Az egy „teljesképzet keretét”-ben való áttekinthetőséget itt elősegíti az ellentétes főkapcsolás alárendelő megjelenítése is: a standard séma helyett:

$$\{[F] * [F \leftarrow (mg \backslash F)]\}$$

egy aktuálisat kapunk:

$$\{[mg_1/h_2] \backslash [F \leftarrow (mg \backslash F/h)]\}.$$

(Más helyeken már szóltam róla, hogy sem szemantikai alesetei, sem pedig mellé- vagy alárendelő iránya nem befolyásolja az egyes tartalmi-logikai viszonyfajták konstrukcionális szerepköreit: ezekben tartalmi-logikai természetük legáltalánosabb jegeivel vesznek részt.)

2.4.2. Egy bírósági tudósítás egyik mondategésze öltözött a konstrukciós formába, csupán a magyarázó rész főmondatát toldotta meg egy újabb okkal:

$$\{[F/(h_1 \rightarrow h_1) \rightarrow (h_2 \backslash h_1)] * [F \leftarrow (mg \backslash (F \leftarrow F))]\}.$$

„A rablók úgy döntöttek, hogy leütik az éjjeliőrt, elkötik a kamiont, s amire fölfedezik a bűncselekményt, ők már túl lesznek a határon. Szándékukat *azonban* csak részben tudták megvalósítani, *mert bár* az éjjeliőrt elintézték, a kamionnal nem tudtak mit kezdeni, *ugyanis* a gépkocsivezető, egy igen jó erőben levő férfi bent aludt a fülkében.” (V. J.: Délmagyarország, 81. X. 8.)

2.4.3. A glossza építkezését a komplex konstrukció utótagja önmagában is elégségesen szemlélteti: $[F \leftarrow (mg \backslash F)]$. Az alábbi glosszarészlet előzménye az a megnyugtató szándékú bejelentés, hogy a Keszthelyi-öbölben tapasztalt algavirágzás nem ártalmas az egészségre:

„Megnyugodtam, *mert* délután *ugyan* már nem fürödtünk, de ha megtettük volna mégis — *mert* ki tudja, mi minden lakik az emberben, hisz oly rejtélyes lény,

olykor még a dagonyázó disznók mellé is kedve kerekedik ledőlni —, akkor sem lett volna semmi bajunk, nem károsodott volna féltett egészségünk, legfeljebb kiütéseket kaphattunk volna, és azt is csak akkor, ha netán bőrünk érzékeny az algatoxinra.” (Marosi Gyula: Élet és Irodalom, 83. X. 21).

A konstrukciótípus közvetlenül csak egy feltételes (időhatározói) mellékmondat-tal bővül ki:

$[F \leftarrow (mg \setminus F/f)]:$

„Megnyugodtam, *mert* délután *ugyan* már nem fürödtünk, *de* akkor sem lett volna semmi bajunk, *ha* megtettük volna mégis.”

A világos formából kiindulva jól láthatjuk a glosszai átszerkesztést. A feltételes mellékmondat nem utólag, kiegészítésül jön, hanem beékelődik a konstrukció főmon-datába:

$[F \leftarrow (mg \setminus \widehat{F/f})]$,

s a feltétel ebben a helyzetben kap informatív kibővítést:

„*ha* megtettük volna mégis — mert ki tudja ...”

$\{(f_1) \leftarrow (f_1/t_2) \leftarrow (f_1/h_2)\}$.

Tekintsük át szintvonalas ábrán is az összefüggéseket, így — a teljes kép része-ként — tisztábban megítélhető a *de* kettős szerepe: hierarchia a megengedéssel, szinttartás a magyarázattal:

F	<i>mert</i>	<i>de</i>		<i>akkor sem ...</i>
m ₁	<i>ugyan</i>	<i>ha mert</i>	<i>hisz</i>	
m ₂		(<i>hogy</i>)	(<i>hogy</i>)	

A *de* kötőszó itt látott kettős szerepe nem valami esetleges (műfajhoz, íróhoz kötött) szerkezeti megoldás, hanem domináns jegye a megengedő utótagú magyarázó konstrukciótípusnak. Az alábbi Moldova-idézetben kétszer is így látjuk. A megenge-dés főlerendelt tagjaként előbb magyarázó, később következtető szerepet is repre-zentál:

„Engem a rektor nem sokra becsült, a könyvlopásokról *ugyan* nem tudott, mert mindig sikerült visszacsempésznem a polcra, *de* óráin elábrándoztam, érthetetlen szavakat dünnyögtem magam elé, csak akkor tértem magamhoz, amikor hajamnál fogva felrántott, és ami a legfőbb bűnöm volt; a grammatikai versekben is eltévedtem néha. Mégis, mint jóindulatú ember megígérte, ha sikerrel teszem le a vizsgát, odavesz iskolaszolgának maga mellé, fizetést *ugyan* keveset ad, alig néhány forintot, *de* a köz-ség alamizsnájából, templomtisztagatásból, gyertyaöntésből megélhetek.” (Moldova György: Negyven prédikátor. Magvető, 1973. 14.)

A *de* azért reprezentál két viszonyfajtát is, mert azt a helyet foglalja el, ahol két konstrukciótípus egymásba épül:

„Engem a rektor nem sokra becsült, [*ugyanis*] óráin elábrándoztam ... *Mégis* ...

$(F \leftarrow F) * F$

$[(F \leftarrow (mg \setminus F))] * F.$

[A rektor] „*Mégis* ... megígérte, ... odavesz iskolaszolgának maga mellé, ... [*és így*] a község alamizsnájából ... megélhetek.”

$*F/(t_1 \rightarrow t_1)$

$*F/(t_1 \rightarrow (mg_2 \setminus t_1)).$

3. Példasorunkkal azt szemléltettük, hogy a három- és több tagú alakulatokban miként komprimálódik, tömbösödik az információ; s az információrészek tömbök

közötti és tömbökön belüli viszonyaiban miként keletkezik fontossági hierarchia. Ez a hierarchia gyakori, tipikus eseteiben (pl. a megengedés) grammatikalizálódik (vö. BÁNRÉTI), de — konstrukcionális szempontból — ez nem a lényeg kérdése, hanem a megjelenése (vö. 2.1., 2.2.). A lényeg itt az, hogy a KLEMM-féle „teljesképzet”-től egyrészt mintát kaptunk a szövegkonstrukció tartalmi oldalának elképzeléséhez („bonyolult gondolatviszonyokat egyszerre áttekintő” alakulat), másrészt a „teljesképzet” széttagolódása alárendelő természetének hangsúlyozása valamiféle hierarchia feltételezését sugallta a szövegkonstrukció mellérendelően kapcsolt tagjai között is.

Az elmondottakkal nem akarjuk kétségbe vonni, hogy a mellérendelés szinttartó viszony. Az; de — három tagtól fölfelé — egy tartalmi-fontossági hierarchián belül. Az sem kétséges, hogy a mellérendelés (is) két tag viszonya; ez a két tag azonban nem csupán két mondatrész, két tagmondat, két mondategész lehet, hanem igen gyakran két tömb, két bekezdés, két fejezet, két ciklus stb. A mellérendelés formailag lazább az alárendelésnél, komponenseinek tartalmi-logikai kohéziója azonban erős lehet, s ilyenkor a gondolati építmény távolabbi pilléreit képes átkötni. Ezért van az, hogy — bár minden nyelvi és nyelvhasználati szinten szerepet játszik — legsajátabb területe a mondat fölötti szint; vagyis nem véletlen, hogy a konstrukciók vizsgálatában a figyelem előterébe került.

A konstrukció két tartalmi-logikai kapcsolás hierarchikus egysége, egyes típusait az egymást sorrendileg is feltételező kapcsolásfajták alkotják.

Azonos komponenseik révén egyes konstrukciótípusok egymás átalakításainak is felfoghatók, vagyis az egymással tipikusan együttjáró két-két kapcsolásfajta sorrendi változatai transzformációs csoportot alkotnak. Ez nem olyan szükségszerű, mint az alsóbb nyelvi szintek egy-egy paradigmája; de ha KÁROLY SÁNDOR „rendszermondat-szövegmondat”-viszonyát továbbgondoljuk, akkor a konstrukciótípusok „állománya” mögött valami olyasféle összetartozást feltételezhetünk, ami a „rendszermondat”-tal, a konstrukciótípusok „használata” szintje mögött pedig olyan (beépítő, beépített) sajátságokat, amelyek a „szövegmondat”-tal rokonítanak.

IRODALOM

- BÁNRÉTI ZOLTÁN: A megengedő kötőszók szintaxisáról és szemantikájáról. *Nytud. Ért.* 117. sz. 1983.
 DEME LÁSZLÓ: Szinteződés és tömbösödés az összetett mondatban. *Nyr.* 90: 392—404 (1966);
 Mondatszerkezeti sajátságok gyakorisági vizsgálata. *Akadémiai K.*, 1971. 86., 221., 227—8.
 KÁROLY SÁNDOR: Mondat és megnyilatkozás (Sentence and utterance): *Néprajz és Nyelvtudomány* XXIV—XXV: 49—64. (1980—1981).
 KLEMM ANTAL: Magyar történeti mondatn. 2. k. 1942. 453—4.

DIE „GESAMTVORSTELLUNG” UND DIE TEXTKONSTRUKTION

IMRE BÉKÉSI

In dieser Studie wird die Verknüpfung der Sätze in eingegengter Position bereits in zwei Hinsichten untersucht:

1. die Verknüpfung ist keine einfache Anhäufung, sondern sie zeichnet sich durch eine inhaltlich—logische Funktion aus;
2. unter mindestens drei Komponenten kommen zwei Verbindungen vor.

In dieser Position besteht zwischen den beiden beordnenden Verknüpfungen eine inhaltliche Wichtigkeitshierarchie, und diese Hierarchie lässt sich nach der inhaltlich—logischen Art der beiden Verbindungen typisieren. Diese Typen werden vom Verfasser Konstruktionstypen genannt, und er findet, dass man diese mit der Auffassung von ANTAL KLEMM über die „Gesamtvorstellung” parallelisieren kann.